

tirasına Bağdat ve Revan köşkerini inşa ettirmiştir. 1636 ve 1639 yıllarında tamamlanan bu yapılardan bilhassa Bağdat Köşkü, çeşitli Türk sanat şubelerini bir araya getiren XVII. yüzyıldaki en yüksek sanat eserlerindedir. Şiddetli yağmurlar neticesinde (19 Şâban 1039 / 3 Nisan 1630) Mes-cid-i Harâm'ı basan suların tahrip ettiği Kâbe'yi Kadî Mehmed Efendi ve Mimar Rıdvan Ağa vasıtasıyla esaslı bir surette tamir ettirmiş ve padişahın adı Beytul-lah'ın tâkî üzerine yazılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi Menzîlnâmesi: Bağdat Seferi Harp Jurnalı (haz. Halil Sahillioğlu, *TTK Belgeler*, II/3-4 [1965] içinde), s. 11-35; *IV. Murad'ın Revan Seferi Menzîlnâmesi* (haz. Nezihi Aykut, *TD*, sy. 34 [1984] içinde), s. 191-246; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi* (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, II, 783-1134; Peçuytu İbrâhim, *Târih*, II, 393-451, 460-462, 486; Hasanbeyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Nezihi Aykut, doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak. Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 3277, II, 354-410; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, I, 346; II, 38-321; Solakzâde, *Târih*, s. 721, 736-766; Mehmed Halife, *Târih-i Gilmânî*, İstanbul 1340, s. 10-17; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), I, tür.yer.; Naîmâ, *Târih*, II-III, tür.yer.; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 738, 739; Hammer (Atâ Bey), IX, 3-296; Zinkeisen, *Geschichte*, IV, 3-524; N. Jorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Gotha 1910, III, 388, 449-479; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 148-208; Danişmend, *Kronoloji*, III, 257, 325-386; K. Teply, *Die Kaiserliche Grossbotschaft an Sultan Murad IV. im Jahre 1628 des Freiherrn Hans Ludwig von Kuefsteins Fahrt zur Hohen Pforte*, Wien 1976, s. 17, 29-31, 42; Kerim Yans, *IV. Murad Devrinde Osmanlı-Safevî Münasebetleri* (doktora tezi, 1977), İÜ Ed. Fak., s. 77-214; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986, s. 340-343, 521-523; Midhat Seretoğlu, *IV. Murad*, Ankara 1987; Önder Bayır, *IV. Murad'ın Hatt-ı Humâyunları* (yüksek lisans tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hüseyin Subaşı, "Hattat Osmanlı Padişahları", *Osmanlı*, Ankara 1999, XI, 54-55; Süheyl Ünver, "Dördüncü Sultan Murad'ın Revan Seferi Kronolojisi", *TTK Belleten*, XVI/64 (1952), s. 547-576; Mehmet İnbâşi, "The Register of Expenditures of Murat IV's Bagdad Campaign", *AO*, LIV/4 (2001), s. 497-508; M. Cavid Baysun, "Murâd IV.", *İA*, VIII, 625-647; A. H. de Groot, "Murâd IV.", *EP* (İng.), VII, 597-599; Öztuna, *TMA*, II, 39-40.

ZİYA YILMAZER

□ MÜSİKİ. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı siyasî ve iktisadî problemler yüzünden sarayda duraklayan müzik faaliyetleri IV. Murad döneminde yeniden canlanarak yaygınlaşmış ve bir gelişme göstermiştir. Saltanatı boyunca ilim ve sanat adamlarını destekleyen IV. Murad, Tebriz'i fethedince en meşhuru Şeştârî Murad Ağa olan on iki müşikşinası İstanbul'a getirerek Enderun'a ye-

ni sanatkârlar kazandırmış, bunlar dönemin müzik çalışmalarına büyük katkıda bulunmuştur. Padişahın hânende ve müsâhibleri arasında yer alan Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*'sinde saray meşkhânesinde ve Sultan Murad'ın huzurunda yapılan edebiyat ve müzik cemiyetlerinden bahseder. Cuma geceleri ulemâ, meşâyih ve hâfızların katılımıyla toplantıların yapıldığını, cumartesi geceleri de ilâhiyan, hânende ve sâzendelerin iştirakiyle dinî eserlerin geçildiğini ve fasıllar düzenlendiğini anlatır. Sultan Murad'dan himaye ve teşvik görerek bu dönemde meşhur olmuş müşikşinaslar içinde özellikle dinî eserleriyle tanınan Hâfız Kumral ve Derviş Sadâyî'nin yanı sıra tarihçi Solakzâde Mehmed Hemdemî Efendi, Âmâ Kadri, Benli Hasan Ağa, neyzen ve çengî Yûsuf Dede Efendi, Tokatlı Derviş Ömer Efendi, Avvâd Mehmed Ağa ve Kasımpaşalı Koca Osman Efendi zikredilebilir. Evliya Çelebi, aynı zamanda müsâhib-i şehriyârîler arasında bulunan Derviş Ömer'in kâr, nakış ve şarkılarının çoğunu Sultan Murad'ın çok sevdiği segâh makamında bestelediğini ve padişahın kendisine "peder" diye hitap ettiğini söyler.

Mehter müşikşinin önde gelen bestekârları arasında sayılan IV. Murad sözlü eserlerle saz eserleri de bestelemiştir. Ali Ufkî Bey'in *Mecmûa-i Sâz ü Söz* adlı kitabında ve Kantemiroğlu'nun *Kitâbü İlmi'l-müşikî alâ vecchi'l-hurûfât*'ında onun bestelerine rastlanmaktadır. Müşiki kaynaklarında bu iki eserde yer alan "Şah Murad" adlı bestekârın Sultan Murad olduğu kabul edilmektedir. Yılmaz Öztuna, IV. Murad'ın altısı hüseyinî makamında olmak üzere on üç peşrevi ile yürük semâî ve ilâhiden müteşekkil on beş eserinin listesini vermektedir. Bunlar arasında sözleri de IV. Murad'a ait olan, "Uyan ey gözlerim gafletten uyan" mısraıyla başlayan evic ilâhisi günümüzde de okunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Ufkî Bey, *Hâzâ Mecmûa-i Sâz ü Söz* (nşr. M. Hakan Cevher), İzmir 2003, s. 222-225, 524, 771, 786-787, 829-831; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 632-633; a.e. (Dağlı), I, 99-103; Kantemiroğlu, *Kitâbü İlmi'l-müşikî alâ vecchi'l-hurûfât: Müşikiyi Harflerle Tesbit ve İcrâ İlminin Kitabı* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2001, II, 94, 137-141, 311-312; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 565-566; a.m.f., "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müşiki Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 89-90; Haydar Sanal, *Mehter Müşikisi*, İstanbul 1964, s. 258-259; Kıp, *TSM Saz Eserleri*, s. 44; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdinî Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 103-104; Öztuna, *BTMA*, II, 67-68.

NURİ ÖZCAN

MURAD V

(مراد)

(1840-1904)

Osmanlı padişahı
(1876).

25 Receb 1256'da (22 Eylül 1840) doğdu. Asıl adı Mehmed olup babası Abdülmecid, annesi Şevkiefser Kadıefendi'dir. Şehzadeliğinde iyi bir eğitim gördü. Çeşitli hocalardan Türkçe, Arapça, Fransızca, Osmanlı tarihi ve fen dersleri okudu; iki İtalyan hocadan piyano ve Batı müziği dersleri aldı. Amcası Abdülaziz tahta çıkınca veliaht ilân edildi (1861). Abdülaziz'in Mısır (1863) ve Avrupa (1867) seyahatlerine veliaht sıfatıyla katıldı. Vaktinin çoğunu, Abdülaziz'in kendisine tahsis ettiği Kadıköy Kurbağalidere'deki çiftlik evinde geçiriyordu. Bu dönemlerde meşrutî rejimi savunan Yeni Osmanlılar'la temas kurdu. Sık görüştüğü Şinâsi, Nâmîk Kemal ve Ziyâ (Paşa) beylerle meşrutiyet, demokrasi ve hürriyet konusunda fikir alışverişinde bulunuyordu. Ziyâ Paşa ve özel doktoru Kapoleon Efendi aracılığıyla, Abdülaziz'in yönetiminden hoşnut olmayan muhalif grubun lideri Midhat Paşa ile de haberleşmekteydi. Bu yıllarda Osmanlı Devleti çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştı. Hersek isyanıyla (1875) başlayan Balkan buhranı, Bulgaristan ayaklanması (2 Mayıs 1876) ve iki konsolosun öldürülmesiyle sonuçlanan Selânik vak'ası (6 Mayıs 1876)

V. Murad

MURAD V

dış gelişmeleri tehlikeli bir noktaya getirmişti. Büyük güçlerin Osmanlı Devleti'ne müdahaleye hazırlandığı bir sırada muhalif grup Abdülaziz'i hal'edip Murad'ı tahta çıkarma hazırlığına girişti. Midhat Paşa'nın köşkünde yapılan toplantıda, Abdülaziz'in tahtta kalmasının hem ülke hem kendileri için tehlikeli olacağı kanaatine varılarak medrese talebelerinin ayaklandırılmasına karar verildi. Murad Efendi de talebeye dağıtılmak üzere sarrafı Hristaki Efendi'den sağladığı paraları Midhat Paşa'ya gönderdi. "Talebe-i ulûm" veya "sof-talar ayaklanması" adı verilen gösteriler 10 Mayıs 1876'da başladı. Mütercim Rüşdü Paşa'nın sadrazamlığa, İmâm-ı Sultânî Hasan Hayrullah Efendi'nin şeyhülislâmlığa, Hüseyin Avni Paşa'nın seraskerliğe ve Midhat Paşa'nın Meclis-i Vükelâ memuriyetine tayin edildiği açıklanınca (12 Mayıs) isyancılar dağıldı. Abdülaziz düşmanlığında ittifak eden ve "erkân-ı erbaa" adı verilen bu grup iktidar koltuğuna oturduktan sonra Abdülaziz'in hal'i konusunda anlaşarak durumu veliahdı bildirdiler. Hal' işinin 31 Mayıs'ta yapılması kararlaştırıldığı halde bazı gelişmeler yüzünden 29-30 Mayıs gecesine alındı. Dolmabahçe Sarayı karadan ve denizden kuşatılarak giriş çıkışlar yasaklandı ve telefon hatları kesildi. Öğrencileri silâhlendirilerek Taşkışla'da hazırladığı üs taburla Dolmabahçe Sarayı'na karadan kuşatan Askerî Mektepler Nâzırı Süleyman Paşa, saraydaki veliaht dairesine gidip Murad Efendi'yi almak istedi. Harekâtın öne alındığından haberi olmayan veliaht tutuklanacağı korkusuyla heyecanlandı ve dairesinden çıkmak istemedi. Süleyman Paşa zorla ikna ettiği Murad Efendi'yi karakola götürürken arkadan Hüseyin Avni Paşa yetişti. Arabadan inmeden veliahdı yanına alarak rıhtıma doğru hareket etti. Arabası süngülü askerler tarafından birkaç defa durdurulan Murad Efendi, şiddetli fırtına ve sağanak halinde yağın yağmur altında rıhtımda bekleyen bir kayığa bindirildi. Denizde de uç vasıta değiştirildikten sonra güçlükle

Sirkeci İskelesi'ne gelindi. Hüseyin Avni Paşa bir kira arabasına bindirdiği veliahdı Beyazıt'taki Serasker Kapısı'na getirdi. Burada beklemekte olan sadrazam, şeyhülislâm ve diğer bazı devlet erkânı V. Murad'a biat ettiler. Arkasından Abdülaziz'in hal'ine dair fetva okundu. Fetva gerekçesinde Abdülaziz'in cinnet geçirdiği ve devlet işlerinden anlamadığı ileri sürülüyordu. Resmî tebliğde Abdülaziz'in hal'inin "ittifâk-ı umûmî" ile olduğu söylenmişse de aslında bu iş birkaç kişinin düzenlediği bir darbe ile gerçekleşmişti. Pek çok devlet adamı ile askerinin Abdülaziz'in öldüğü haberleriyle aldatıldığı daha sonra anlaşıldı. Eski padişah Topkapı Sarayı'na nakledilince V. Murad Dolmabahçe Sarayı'na götürüldü. Top atışlarıyla cülûs duyuruldu ve sarayda toplanan devlet erkânı için ikinci biat merasimi düzenlendi. Geleneğe göre yeni padişahın Topkapı Sarayı'ndaki altın tahta oturması gerekirken V. Murad yaldızlı bir koltuğa oturtularak biat merasimi icra edildi. Bu sırada Dolmabahçe Sarayı'nda Abdülaziz'e ve yakınlarına ait eşya yağmalandı. Para ve mücevheratın bir kısmını yeni padişahın annesi alırken bir kısmı da V. Murad'ın 1 milyona varan borçları için sarrafı Hristaki'ye verildi. Büyük bir kısmına devlet adamları el koydu.

V. Murad, tahta çıkmasında önemli rol oynayan Ziyâ Paşa'yı kendisine başkâtip tayin etti; sadrazama haber yollayarak Abdülaziz'in sürgüne gönderdiği Nâmık Kemal ve arkadaşlarının geri çağrılmasını istedi, fakat bu isteği yerine getirilmedi. Kendisini tahta çıkaran "erkân-ı erbaa" arasında kısa zamanda fikir ayrılığı belirdi. Hürriyetçi demokrasiyi samimiyetle savunan tek kişi Midhat Paşa idi; diğerleri eski rejimin devamından yanaydılar. Nitekim cülûsun üçüncü günü yayımlanan hatt-ı hümayunda meşrutiyet konusu birkaç parlak sözle geçiştirilmişti. Diğer taraftan Serasker Hüseyin Avni Paşa tam bir diktatör gibi davranıyor ve her işe müdahale ediyordu. Saraya giriş çıkışları kontrol

altına alan serasker padişahla görüşecek kişilerin kendisinden izin alması gerektiğini bildirdi. Ziyâ Paşa başkâtiplikten azledilerek yerine Sâdullah Paşa getirildi. Eski padişah Fer'îye Sarayı'na nakledildikten üç gün sonra dairesinde ölü bulundu (4 Haziran). Abdülaziz'in kayınbiraderi Kolağası Çerkez Hasan Bey, eniştesinin ölümlünden sorumlu tuttuğu Hüseyin Avni Paşa'yı Midhat Paşa'nın konağında yapılan Meclis-i Vükelâ toplantısını basarak öldürdü (15-16 Haziran gecesi).

Eskiden beri rahatsızlığı bilinen V. Murad'ın birbiri ardına gelen olaylar yüzünden sınırları iyice bozulmuştu. Cülûs günü Serasker Kapısı'na götürülürken yaşadığı hadiseler sebebiyle mânen çökmüş ve bilincini yitirmiş bir görünümdeydi. Anormal davranışlarından dolayı vükelâ biat merasimini kısa kesmek zorunda kalmıştı. Şuurunda bir bozukluk olduğu Ayasofya Camii'nde yapılan ilk cuma selâmlığında da görüldü. Amcasının esrarengiz ölümü üzerine şok geçiren padişah Yıldız Sarayı'na nakledildi. Burada cinnet geçirecek kendini havuzla atması üzerine tekrar Dolmabahçe Sarayı'na getirildi. İkinci cuma selâmlığındaki davranışları akf dengesinin tamamen bozulduğunu ortaya koydu. Saraya kapatılan padişah kimseyle görüştürülmedi ve artık cuma selâmlığına da çıkarılmadı. Eyüpsultan'da icra edilmesi gereken kılıç kuşanma merasimi yapılmadı, yabancı elçiler de itimadnâmelerini yeni padişaha sunamadılar. V. Murad'ın hastalığını gizlemeye çalışan hükümet padişahın yüzünde ve sırtında çıban çıktığı rivayetini yayıyor ve bu yüzden merasimin yapılmadığını söylüyordu. Fakat padişahın hastalığı biliniyor, sadrazamın saltanat nâibi gibi davranması ve ülkeyi padişahsız yönetmesi şiddetle eleştiriliyordu. Ulema ise padişahı aklen rahatsız olan bir ülkede cuma namazının kılınmayacağını ileri sürüyordu. Bu durum karşısında hükümet padişahı tekrar cuma selâmlığına çıkarmaya başladı. Araba ile en yakın camiye götürülen padişahın karşısına usule aykırı olarak iki mâbeyinci oturuyor, kendisi de bir köşeye büzülüyordu. Bir selâmlık dönüşünde elbiselerini çıkarmadan yatağa giren padişah sabahleyin camları kırarak kendini öldürmek istedi, bunun üzerine bir doktorlar heyeti tarafından muayene edildi. Heyetin verdiği raporda padişahın iyileşme ihtimalinin çok az olduğu belirtiliyordu. Hükümet, İngiliz elçisinin tavsiyesine uyarak padişahı Viyanalı doktor Leidesdorf'a da muayene ettirdi. O da olumsuz rapor verince V. Murad'ın hal'i

V. Murad dönemine ait çeyrek lira

gündeme geldi. Midhat Paşa veliaht Abdülhamid Efendi'yle görüştü. Vükela Mec-lisi 30 Ağustos 1876'da yaptığı toplantıda V. Murad'ın hal'ine ve Abdülhamid'in cülûsuna karar verdi. Ertesi sabah Kubbe-altı'nda toplanan devlet adamlarının hu-zurunda hal' fetvası okundu. Fetvada Sul-tan Murad'ın dâimî cinnet halinde oldu-ğu ve görevini yapamadığı açıklanıyordu. V. Murad hal'edilerek kardeşi Abdülhamid tahta çıkarıldı (31 Ağustos 1876). Böylece doksan üç gün süren V. Murad'ın saltanat dönemi sona erdi. Bu doksan üç günün sadece yedi gününde kendine mâlik olduğundan söz edilmektedir.

Hal'edildikten sonra Çırağan Sarayı'nda oturmasına izin verildi; tedavisi için her türlü yola başvurulduysa da bir sonuç alınmadı. Başta mason çevreleri olmak üzere taraftarları onun sağlığının iyi olduğu ve haksız yere hal'edildiği propagandasını yayıyorlardı. Bunun üzerine II. Abdülhamid, Murad'ı yerli ve yabancı doktorlardan oluşan bir heyete muayene ettirerek hastalığının sürdüğüne ve tedavisinin imkânsız olduğuna dair rapor aldı. Ancak üç ay sonra eski padişah kaçırılmak istendi. İki Türk, ikisi yabancı olan dört kişilik bir komite, Murad'ı Avrupa'ya kaçırmak ve hükümdarlığını kabul ettirmek için kadın kılığında Çırağan Sarayı'na girmeye çalışırken yakalandı (Kasım 1876). Bundan sonra Cleanti Scalieri-Aziz Bey mason komitesi, onu kaçırpı tahta çıkarma planı yaptı. Murad'ı kaçıracak bir camide biat edip yeniden padişah ilân etmeyi tasarlayan komite üyeleri içlerinden birinin ihbarı üzerine harekete geçmeden yakalandı (15 Nisan 1877). Üçüncü kaçırma girişimini ise Ali Suâvi başlattı. Çırağan Vak'ası olarak bilinen hadise Ali Suâvi'nin öldürülmesiyle sonuçlandı (20 Mayıs 1878).

Bu kaçırma girişimleri II. Abdülhamid'i rahatsız etti. V. Murad bundan sonra daha sıkı koruma altına alındı. Yirmi sekiz yıl boyunca tam bir mahpus hayatı yaşadı. 29 Ağustos 1904'te şeker hastalığından öldü ve Yenicami Cedîd Havâtîn Türbesi'nde annesinin yanına defnedildi. Yumuşak bir tabiata sahip olan, tahtta en az kalan Osmanlı padişahı olarak tarihe geçen V. Murad'ın resim ve müzikle ilgilendiği ve bazı eserler ortaya koyduğu bilinmektedir. Ayrıca mimarlığa da ilgi duyduğu belirtilir. Fazla alafranga davranması ve mason teşkilâtına girmesi (23 Ekim 1872) özellikle kardeşleri tarafından hoş karşılanmamıştır. En büyük zaafının aşırı içki düşkünlüğü ve müsrifliği olduğu kaydedilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Midhat, *Üss-i İnkılâb*, İstanbul 1294, I, 228-274; Ahmed Säib, *Tarih-i Sultan Murâd-ı Hâmîs*, Kahire 1326; a.mlf., *Vak'a-i Sultan Abdülaziz*, Kahire 1326, s. 134-215; Süleyman [Paşa], *Hiss-i İnkılâb yâhud Sultan Abdülaziz'in Hal'i ile Sultan Murâd-ı Hâmîs'in Cülûsu*, İstanbul 1326; Mehmed Memduh [Paşa], *Mir'ât-ı Şuânât*, İzmir 1328; a.mlf., *Hal'ler ve İclâslar*, İstanbul 1329; *Mir'ât-ı Hakikat*, I, 91-167; Ziya Şakir, *Çırağan Sarayı'nda 28 Sene: Beşinci Murad'ın Hayatı*, İstanbul 1943; Halûk Y. Şehsuvaroğlu, *Sultan Aziz: Husûsî, Siyâsî Hayatı, Devri ve Ölümü*, İstanbul 1949, s. 73-200; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 265-284; *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1972, VI, 3223-3279; Semih S. Tezcan – İsmail İşmen, *İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V*, İstanbul 1998, s. 27-68; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ali Suâvi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *TTK Belleten*, VIII/29 (1944), s. 71-118; a.mlf., "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İsteyen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", a.e., VIII/30 (1944), s. 245-328; a.mlf., "Beşinci Murad ile Oğlu Salahaddin Efendi'yi Kaçırmak İçin Kadın Kıyafetinde Çırağan'a Girmek İsteyen Şahıslar", a.e., VIII/32 (1944), s. 589-597; a.mlf., "Beşinci Murad'ı Avrupa'ya Kaçırma Teşebbüsü", a.e., X/37 (1946), s. 195-209; a.mlf., "Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar, 1876-1905", a.e., X/38 (1946), s. 317-367; a.mlf., "Murad V", *İA*, VIII, 647-651; Baha Gürfirat, "Bir Rus Yazarına Göre V. Murad'ın Hastalığı ve Mithat Paşa'nın Muhakemesi", *BTTD*, II/11 (1968), s. 42-45; Suha Urmur, "Belgelere Göre 5. Murad'ın Masonluğu", *TT*, VII/38 (1987), s. 100-103; Hüseyin Çelik, "Sultan V. Murad ile İlgili İngiliz Gizli Belgeleri", *MÛTAD*, sy. 7 (1993), s. 173-186; E. J. Zürcher, "Murâd V", *El²* (İng.), VII, 599.

CEVDET KÜÇÜK

MURAD AĞA, Şeştârî

(ö. 1084/1673)

Türk müzikisi bestekârı,
hânende.

1019'da (1610) doğdu. Aslen Nahcivanlı bir Âzerî'dir. Sultan IV. Murad'ın Revan seferinden sonra İstanbul'a getirdiği on iki sanatkâr arasında yer alan Murad Ağa onu sâzende olan bu sanatkâr grubunun iki hânedesinden biridir. Evliya Çelebi onun çârtâ (çârtâr), Behcetî Hüseyin şeştâ, Ebûishakzâde Esad Efendi şeştâr çalıştığından bahseder ve şeştâr ustası olmasından dolayı müzikşinaslar arasında Şeştârî Murad Ağa olarak tanınır. Şöhretinin en parlak zamanı IV. Murad ile (1623-1640) IV. Mehmed (1648-1687) devirleri arasıdır. İstanbul'a gelince Beşiktaş semtine yerleşti ve daha sonra burada vefat etti. Hezargradlı Hüseyin Behcetî vefatına, "İtdi âheng-i fenâ hayf bem-i sâz-ı Murâd" mısraını tarih düşürmüştür (Ergun, II, 785).

Murad Ağa, tabii ses güzelliğinin yanı sıra şeştârîliği ve özellikle bestelediği eser-

lerle dönemin önemli müzikşinasları arasında yer almıştır. Doğduğu yörede almanya başladığı ilk müzik bilgilerini İstanbul'da çeşitli hocalardan aldığı derslerle ilerleterek üstat seviyesine ulaştı. Behcetî'nin tarih manzumesinde şairliğinden de söz edilen Murad Ağa'nın beste, nakış ve şarkı formlarında 100'e yakın eser bestelediği *Atrabû'l-âsâr*'da kaydedilmiştir. Günümüze bunlardan sadece kârçe, beste ve semâi formlarında hepsinin de sözleri Farsça olan beş bestesi ulaşmıştır. Bazı güfte mecmualarında bu eserlerin bir kısmının Abdülkâdir-i Merâğî adına kaydedildiği görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 637; Ebûishakzâde Esad Efendi, *Atrabû'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 29; Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Müzikisi*, İstanbul 1940, III, 155-157; IV, 19-24; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, II, 785; Hüseyin Sadettin Arel, *Türk Müzikisi Kîmindir*, Ankara 1988, s. 5; a.mlf., "Türk Beste-kârlarının Tercemeihalleri", *MM*, sy. 19 (1950), s. 10; Kip, *TSM Sözlü Eserler*, s. 51, 97, 246, 247, 346; M. Nazmi Özalp, *Türk Müzikisi Tarihi*, İstanbul 2000, I, 356, 381-382; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdîni Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 104; sy. 137 (1959), s. 137; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müzik Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 90; Öztuna, *BTMA*, II, 68-69.

NURİ ÖZCAN

MURAD BUHÂRÎ

(مراد البخاری)

Muhammed Murâd b. Alî
b. Dâvûd b. Kemâliddîn el-Hüseyinî
el-Buhârî en-Nakşibendî
(ö. 1132/1720)

Nakşibendî-Müceddidî şeyhi.

1050 (1640) yılında Semerkant'ta dünyaya geldi. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 1055 (1645) olarak verilmekteyse de torununun oğlu Muhammed Halîl el-Murâdî'nin kaydettiği ilk tarih (*Silkü'd-dürer*, IV, 129) daha doğru olmalıdır. Semerkant nakibüleşrafı Seyyid Alî'nin oğludur. Üç yaşında geçirdiği felç yüzünden kötürüm olan Murad Buhârî tahsilini bölgedeki âlimlerden ders alarak tamamladı. Yirmi üç yaşında iken ilim öğrenmek için Hindistan'a gitti. Burada İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu ve halifesi Hâce Muhammed Ma'sûm ile tanıştı ve ona intisap etti. İlmî konularda kendini yetiştirip seyrü sülûkünü tamamladıktan sonra hac vazifesini için yola çıktı ve hacın ardından üç yıl Hicaz bölgesinde kaldı. Memleketine dönerken Bağdat'a uğradı, oradan İsfahan'a geçti. Bu seya-